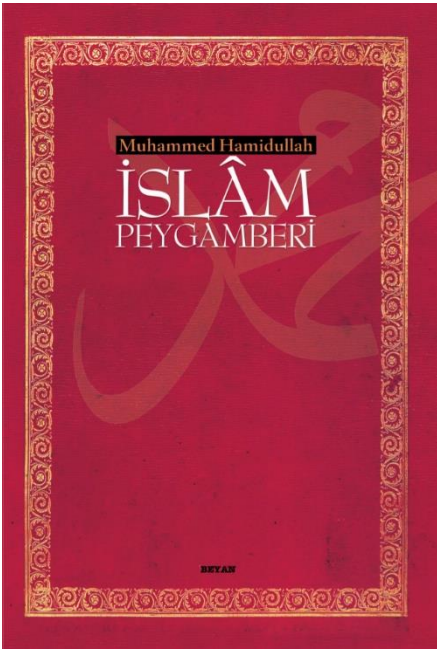

İSLAM PEYGAMBERİ

(çev. Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yazgan). (2013), *İslam Peygamberi* ISBN 978-975-473-319-8, Beyan Yayınları, İstanbul, s. 976

Merve OCAK¹

Kitabını tanıtacağımız Muhammed Hamidullah, 1908 yılında Hindistan ile Pakistan'ın henüz tek devlet olduğu dönemde Haydarabad kentinde doğan, ilk ve ortaöğretiminin ardından hukuk fakültesinden mezun olarak Paris Üniversitesi'nde doktorasını yapan, burada sayısız bilimsel çalışmalara imza atan, yıllar boyunca bir gezgin gibi dolaşarak farklı ülkelerin yükseköğrenim kurumlarında dersler veren, ardından 2002 yılında 94 yaşında Amerika'nın Florida eyaletinde vefat eden çok değerli, verimli ve üretken İslam âlimidir.

Muhammed Hamidullah Fransız Edebiyatı'nda İslam ve Hz. Peygamber'in (s.a.s) hayatıyla ilgili yeteri kadar kaynak olmaması sebebiyle yazdığı *İslam Peygamberi* isimli bu eserini yirmi yıllık bir çalışmanın ardından okuyucusuna sunmuştur. Hamidullah eserini iki cilt halinde yayımlamış ve kitabının birinci cildini kırk sekiz, ikinci cildini ise yirmi iki ana başlık ve bunların alt başlıklarından meydana getirmiştir.

“Giriş” kısmında Hz. Peygamber'in (s.a.s) hayatını incelemenin gerekliliğinden bahseden yazar, yararlandığı kaynaklara yer vererek Mekke ve Medine'de birçok eserin ortaya çıktığından, ancak şimdiye kadar bir derleme

¹ Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Öğrencisi, e-posta: merveocak75@gmail.com

çalışmasının olmadığı için kaynakların yetersiz olduğundan esefle bahsetmiştir. Müellif “Ortam ve Şartlar” başlığında İslam gelmeden önce Arabistan ve diğer ülkelerin durumlarına kısaca değinmiş ve o dönemde nereye bakılırsa bakılsın, dünyanın her yöresinde sadece savaşın, önyargının ve adaletsizliğin bulunduğu dikkat çekerek insanlığın belirli bir yöne, kendisine maddi ve manevi olmak üzere her iki yolu da gösterecek umumi bir rehber niteliğinde bir “din” e ihtiyacı olduğu tespitinde bulunmuştur. Hamidullah İslam dininin merkezinin seçimindeki coğrafi, sosyolojik, psikolojik ve fiili nedenlere yer vermiş, evrensel bir hareketin genel karargahı olarak “Yeryüzünün Göbeği” Mekke’den daha uygun bir yer daha olamayacağından, Hz. Muhammed’in atalarından ve onların kabile ve şehirlerindeki üst konumlardaki işlerinden ve Peygamber’in kutsal görev için seçilmesinden bahsetmiştir. Yazar “Başlangıç” başlığında Hz. Muhammed’in (s.a.s) doğumu, çocukluğu, gençliği, evliliği ve aile hayatı hakkında bilgiler verdikten sonra ilk vahyin geliş sürecindeki ortam ve olayları, başlangıç dönemini, insanlara tebliğ edilmesini ve bazı önemli şahsiyetlerin (Hz. Ömer, Hz. Ali gibi) İslam’a girişlerini anlatmıştır. İslam’ın zamanla gelişmesi ve genişlemesiyle yaşanan zorluklara ve Habeşistan’a hicrete değinen müellif, Habeşistan kralı Necaşi’den ve onun Müslümanlara eman vermesinden bahsetmiştir.

Muhammed Hamidullah “Miraç ve Mucizeler” konusunda Kur’an’ın peygamberlerin gösterdiği mucizelere değinirken, bu mucizelerin peygamberlere değil, bizzat Allah’a ait bir fiil olduğuna vurgu yapar ve mucizenin kendisinin, nedeni bize kimi zaman meçhul kalsa bile anormal bir şey olmadığını, onu şaşılacak bir şeymiş gibi gösterenin genellikle olayın önce ve sonrasında tanık olduğumuz durumlar olduğunu anlatır(s.114). Hamidullah, Allah nasıl tasvir ediyorsa miracı da o şekilde tasvir etmenin gerekli olduğunu söyler. Önemli olan içerik yani insanın Allah’a yükselişidir. Yoksa bunun şekli, nasıl ve nerede olduğu değil. Bu, tamamen manevi alemde cereyan etmiş bir olaydır ve onu, coğrafi ve turistik anlamı içerisinde değil, tasavvufi boyutu içerisinde ele almak gerekir. Hz. Muhammed’in (s.a.s) insanî çaba ve gayretleri, bizim için Allah’ın onun uğruna yarattığı insanüstü mucizelerden daha öğretici ve bilinmesi daha yararlı şeylerdir. Hz. Peygamber’in (s.a.s) bıraktığı ilahi mesaj bizi daha çok ilgilendirmektedir. O’nun uyguladığı yöntemi incelerken, kendi döneminde yaşayan kimseleri bu mesajın doğruluk ve gerçekliğine ikna etmek için başvurduğu mucizelerin ikinci planda kaldığı söylenebilir (s.124-120).

Yazar “Medine’deki İlk Durumlar” başlığında Medine toplumundaki kabilelere, toplumun siyasi ve sosyal yaşamına, Mekkelilerle olan ilişkilere ve hicretle beraber Medine’ye gelişine yer vermiş, Ensar ve Muhacir kardeşliğinin oluşturulmasının halk için gerekliliğinden bahsetmiştir. Sonrasında Habeşistan, Mısır, İran ve Arabistan’daki farklı kabilelerle olan ilişkilere ve Hz. Peygamber’in (s.a.s) bu kabilelerle yaptığı mektuplaşmalara değinen Muhammed Hamidullah, bu mektupların sahihliğiyle ilgili soru işaretlerine, ve Peygamber’in bazı kabilelere birkaç kere mektup gönderip çevresiyle etkileşim içinde olduğundan hareketle iletişime ve mektupla tebliğe verdiği öneme işaret etmiştir.

“Yahudiler” konusunda İslam’dan önce Yahudilerin Arabistan’ın her tarafına dağılmış halde bulduklarından ve onların Mekke ve Medine’deki statüsünden bahseden Hamidullah, Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretten önce ve sonra onlara takındığı durumun değişmesinden ve kendisinin öncelikle acil güvenlik nedenlerinden dolayı, daha sonra da dini yaymak amacıyla Medineli Yahudilerle temas kurmasının doğal olduğundan bahsetmiştir. Müellif “Hristiyanlarla İlişkiler” başlığında Mekke’de nadir bulunan Hristiyanların gerek siyasi, gerek sosyal, gerekse kültürel konularını, müşrikler karşısındaki tek Tanrı inançlarını anlatmıştır. Yazar İslamiyet ve Hristiyanlık arasında İsa-Mesih ile ilgili temel iki farklılıktan bahsederek şöyle bir sonuca varır: Kur’an, İsa’nın çarmıha gerilerek idam edilmesinin günahkar insanlar için kurtuluş vesilesi olduğundan hiç bahsetmez. İsa’nın zamanındaki Hristiyanlıkta esasen Hz. İsa’nın tebliğ ettiği ve kendi hayatında yaşadığı Hristiyanlık ile İslam’ın temelde aykırı ve birbiriyle çelişen herhangi bir hususun olmadığı rahatlıkla söylenebilir (s.535-537).

Muhammed Hamidullah eserinin ikinci cildine “Resulullah’ın (s.a.s) Özel Hayatı” bölümüyle başlamıştır. Peygamber’in aile hayatından kesitler veren yazar, çok eşliliğin Arabistan’da oldukça yaygın ve herkesçe benimsenen olağan bir yaşam biçimi olduğunu ve özellikle çok eşliliğe dayanan evlilik ilişkilerinin farklı insan grupları arasında dostluk ve ittifak bağlarının güçlendirilmesi için en etkili araç ve yöntemlerden biri olduğunu belirtmiş ancak İslam’ın çok kadınlı evliliğe bazı durumlarda hoşgörü ile karşılama da, onu asla ebediyete kadar sürdürüp toplumda yaygın hale getirmeyi istemediğini vurgulamıştır (s.354).

“Muhammed’in (s.a.s) Hanımları” başlığında Hamidullah, müminlerin annelerinin hayatları ve kişiliklerine yer vermiş ve onların İslam’ın tebliğindeki

rolüne, Peygamber'in hanımları aracılığıyla kadınların İslamlaşmasına ve İslami eğitim gibi konularda kadının önemine değinmiştir. Yazar Kuran'ı Kerim'in, asla Muhammed'in (s.a.s) ortaya koyduğu bir kitap değil, aksine Allah'ın insanlığa hitaben ve onların yararlanmaları için kendisine vahyetmiş olduğu ayet ve surelerden meydana gelen bir eser olduğuna, Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu ilahi tebliğin yazarı değil, sadece onu insanlara iletmek üzere seçilmiş bir aracı olduğuna değinmiştir (s.576). Müellif ayrıca şimdi elimizde bulunan Kur'an metninin, Hz. Ebu Bekir zamanında toplatılıp bir araya getirilen ve Halife Osman tarafından resmen çoğaltılıp İslam dünyasının yedi tarafına yayılan metin olduğunu belirtmiştir.

Hamidullah 'Muhammed'in (s.a.s) Dini, Ahlaki ve Toplumsal Alanlardaki Eğitim ve Öğretimi' bölümünde ilka, ilham ve vahiy kavramlarının anlam ve farklılıklarına değinerek İslam'ın inanç esasları hakkında detaylı bilgiler vermiş ve verdiği tüm bu bilgilerden sonra İslam'ın sadece kuru ve yalın bir inanç sisteminden ibaret olmadığını, onun ayrıca ruh ile bedeni bir araya getiren uygulama ve eylem yönünün bulunduğuna vurgu yapmış ve namaz, oruç, hac, zekat gibi ibadetleri açıklamıştır. Muhammed Hamidullah 'Eğitim ve Öğretim' başlığında İslam öncesinde Arabistan'daki eğitim durumunu, Arap alfabesinin gelişimini, İslam'dan sonra eğitimin nasıl ilerleme gösterdiğini, İslam'da ilk üniversite olan Suffe ve diğer okulların durumunu ele almış ve Resulullah'ın (s.a.s) kadınların eğitimine verdiği öneme dikkat çekmiştir. Müellif Kur'an'ın belli bir görüş sahibi olabilmek için bireysel düşüncenin ne kadar önemli olduğunu sürekli hatırlattığını ve körü körüne bir muhafazakarlığın aksine, sırf babadan oğula geçen şeyler oldukları için atalarımızdan bize ulaşan inanç ve geleneklerde ısrar edilmemesini emir ve tavsiye ettiğini söylemiştir.

Yazar, "Muhammed'in (s.a.s) İlk Dönemlerdeki Devlet Anlayışı" başlığında Peygamber'in devlet hakkındaki görüşlerine yer vermiş ve Kur'an'da geçen millet ve kavim kelimelerinin farklılıklarını şu şekilde değerlendirmiştir: Resulullah'a (s.a.s) göre, devlet (ya da hükümrancılık), asla bir amaç olmayıp asıl gayeye ulaşmak için sadece bir araçtır. Kur'an'a göre millet, dinsiz ve imansızların dışarıda tutulduğu, daha çok dini bir toplumu ifade eder. Kavim ise, putperestler de dahil olmak üzere tüm toplumu kuşatan çok daha geniş bir anlama sahiptir. Hamidullah "Kur'an'da Devlet Anlayışı" konusunda Kur'an'dan bazı örnekler vererek İslam'ın devlet anlayışı hakkında şöyle bir sonuca varır: Kur'an'ın iyi krallardan da kötü krallardan da bahsetmesinin

nedeni insanların iyi örneklerini taklit edip kötülerden kaçınmasını sağlamaktır. Muhammed Hamidullah'a göre mülkün sahibi insan değildir. O bunu ancak Allah'ın memuru ve vekili olarak elinde bulundurmaktadır. Öyleyse insan Rabbinin iradesine uygun şekilde hareket etmelidir. Müellif burada İslam'ın insanların hem bireysel hem de ortaklaşa ilişkilerine çok önem verdiğine dikkat çeker. İslam, iktidardaki bir milletin yerini başka bir milletin almasından söz eder, ancak bir devlet şeklinin yerini bir başkasının almasından bahsetmez. Kur'an'a göre peygamberlerin görevi daima, kötü yönetici ya da hükümdarın tutumu sonucunda töreleri bozulmuş bir toplumu ıslah etmek olmuştur. O halde Kur'an'da anlatılan devletin tarihiyle ilgili açıklamaları izlemek çok yararlı olacaktır (s.724).

Hamidullah 'cismani' ve 'ruhani' kavramlarının Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında farklı bir biçimde algılandığına işaret etmiştir. Kur'an'da neredeyse yüz defa kullanılmış olan "din" sözcüğünün çok sayıda anlamı vardır. Bu kelime, 'insanın hem bu dünyadaki hem de ahiretteki hayat düzenine' göndermede bulunur. Din kelimesinin sözlük anlamı 'boyun eğme' yani bireysel ya da toplumsal davranış bakımından ilahi iradeye itaat demektir. Bu bağlamda "İslam" ve "din" kelimeleri eşanlamlıdır (s.736). Ayrıca yazar İslami anlayışa göre, maddi alanlardaki gelişmelerden yararlanmanın, sadece din ile ilgisi olmayanların tekelinde olmadığını ve Allah'a yakın olma kavramının da hiçbir zaman insanlıkla ilgiyi kesip manastıra çekilmek anlamına gelmediğine dikkat çekmiştir. O'na göre Kur'an'da ümmet (veya ulus) anlayışı rengi, dili ya da yaşanılan yer birliği üzerine değil; düşünce ve inanç birliği üzerine kurulmuştur. Böyle inanç birliği üzerine kurulan bir yapıda, bir 'ulus'ta kişisel ya da ailevi çıkarlar asla öne geçemez (s.739-740).

Müellif, "İktidarın El Değiştirmesi (Hilafet)" alt başlığında Müslümanlara göre insan hayatının; 1) Dinle ilgisi olmayan (siyasi ve dünyevi), 2) İbadetler ve dini kurullarla ilgili, 3) Manevi ve ruhsal olmak üzere üç farklı yönü bulunduğunu ve Muhammed'in (s.a.s) bunların hepsiyle ilgili iktidarlara elinde topladığını anlatmıştır (s.754). Yazar 'İktisadi Sistem' başlığında bedevilere karşı olan olumsuz tepkilerden birçoğuna değinmiş ve onların göçebe bir hayat sürse de her bedevinin mutlaka haydut veya soyguncu olarak düşünülmesinin yanlışlığına vurgu yapmıştır. Kur'an'daki zekat ayetlerine yer veren Hamidullah'a göre Muhammed (s.a.s), 'ruhi ve manevi değerler' ile 'dünyevi-maddi değerleri' tek bir bütün halinde birleştirmek istemiştir. Hz. Peygamber'e (s.a.s) göre, dünyevi-maddi görev ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi, ruhi-

manevi görevlerin yerine getirilmesi kadar önemli ve ‘Allah yolunda’ olduğunu gösteren çalışmalardır. Bu yüzden İslam devletinde zekata büyük bir önem verilmiştir (s.817).

“Askeri Teşkilat” bölümünde yazar, Muhammed’in (s.a.s.) müminlere yüklediği en önemli görevlerden biri olan cihada yer vermiştir. Her meşru savaşın, Müslümanlar için cihat niteliği taşıdığını, dünyevi amaçlar için savaşın meşru olmadığını, meşru olmayan savaşın günah teşkil ettiğini belirtmiştir. “Bayrak ve Sancak “ başlığında müellif, gerek sefer gerekse savaş sırasında Resulullah’ın (a.s) Raye ya da el-Ukab denilen bayraklarına değinmiş; Liva ve Raye terimlerinin müşrik ve müslümanlardaki kullanımını anlatmıştır.

Muhammed Hamidullah’a göre Muhammed’i (a.s.) sıradan politikacılardan ayıran fark; uyguladığı politikanın kendi düşüncesi doğrultusunda tamamen insanlığın iyiliğini hedef alması ve başkalarının meşru hakları aleyhine kendisini şahsen yüceltme ya da temsil ettiği topluma çıkar sağlama gibi bir kaygı taşımamasıydı (s.872). Resulullah (a.s.), daima insan unsuruna yeni ve dini bir istikamet kazandırmak için uğraşır ve yaratılmış olan şeylerin önemini bizzat bunları yaratan Allah’a nispet ederek azaltmaya çalışıyordu. O, doğrudan doğruya putperest ve müşrik inançları yasaklıyor, insanların küçük zaaflarına ise hiç müdahale etmiyor, sadece Hayy (Diri), Kadir (Her şeye gücü yeten) ve her yerde hazır ve nazır olan Allah’a karşı güven ve teslimiyet duygusunu pekiştirmekle yetiniyordu.

Son bölüm olan ‘*Toprağa Verme ve Hilafet Sorunu*’ başlığında müellif Hz. Peygamber’in vefatının Medine’deki İslam toplumu için çeşitli sorunların ortaya çıkmasına yol açtığını dile getirir. Çünkü bu topluluk, ilk ve son kez ilahi bir elçiyi kaybetme durumu ile karşı karşıyadır. Hamidullah ilk Müslüman olanların Peygamber’in vefatı sırasında gösterdikleri tutum ve davranışların, bundan böyle İslam idealini gerçekleştirmek için izlenmeye değer bir örnek oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Müellif gerek peygamberimizi gerekse sahabeleri saygı ve özlemlerle anmış ve 20 yıl boyunca gece gündüz bazen kütüphanelerde sabahlayarak hazırladığı bu eserini bitirmiştir.